

Що таке домашнє насильство?

Відповідно до Закону України "Про запобігання та протидію домашньому насильству" зазначено, що **домашнє насильство** – дії, характерні для фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються між родичами або подружжям чи між іншими людьми, які спільно проживають, але не перебувають у родинних відносинах чи у шлюбі між собою.

Які є види домашнього насильства?

Психологічне насильство – форма домашнього насильства, де вас словесно ображають, погрожують, принижують, переслідують, залякують та роблять інші дії спрямовані на обмеження волевиявлення людини. До цього виду насилля також відносять переслідування, постійний контроль з боку кривдника, погрози. Якщо вас ігнорують чи дискримінують через ваші переконання, віросповідання, національну, расову належність чи походження, шантажують – все це є одним із проявів психологічного насильства

Економічне насильство – форма домашнього насильства, де вас обмежують у доступі до ваших грошей чи забороняють використовувати кошти так, як ви бажаєте. До нього також слід віднести пошкодження вашого майна, перешкоджання в доступі до їжі, житла, майна, обмеження в можливості працевлаштування чи навчання, змушення до жебрацтва та шантажування.

Сексуальне насильство – форма домашнього насильства, де присутні дії сексуального характеру, вчинені стосовно дорослої людини без її згоди або стосовно дитини незалежно від її згоди, або в присутності дитини. До цього також відноситься примушування до статевого акту з третьою особою, а також інші правопорушення проти статевої свободи чи статевої недоторканості людини.

Фізичне насильство – форма домашнього насильства, що включає ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, а також незаконне позбавлення волі, нанесення побоеів, мордування, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, залишення в небезпеці, ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, заподіяння смерті, вчинення інших правопорушень насильницького характеру.

Як діяти у ситуації домашнього насильства або його загрози?

Якщо Ви знаєте домашнього насильства або у Вашій сім'ї існує загроза його вчинення, підготуйте особистий план безпеки, який допоможе Вам у критичній ситуації.

1. Зробіть та заховайте у надійному місці запасні ключі від дому/квартири або машини так, щоб у разі небезпеки Ви могли швидко вийти та дістатися до безпечного місця.

2. У надійному та завжди доступному для Вас місці заховайте певну суму грошей, важливі номери телефонів, паспорт, необхідні папери, а також необхідний одяг та ліки.

3. Якщо починається сварка, яка може закінчитися фізичним насильством, спробуйте перейти у приміщення, яке можна легко покинути. Намагайтеся триматися ближче до виходу. Уникайте суперечок у кімнатах, де є гострі та ріжучі предмети.

4. Домовтеся зі своїми сусідами, щоб вони викликали поліцію, якщо почують шум і крики з Вашого дому. Коли приїде поліція, спробуйте максимально заспокоїтися та чітко викласти ситуацію, напишіть заяву.

5. Заздалегідь домовтеся з друзями або родичами про можливість надання Вами тимчасового притулку в разі небезпеки. Важливо, щоб це були ті люди, які зможуть Вас захистити і у яких кривдник одразу не знайде Вас.

6. Заздалегідь дізнайтеся телефони місцевих служб, які зможуть надати Вам необхідну підтримку.

Як поводитися у ситуації домашнього насильства, щоб мінімізувати негативні наслідки:

1. У жодному разі не з'ясовуйте стосунки з кривдником, який перебуває у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння.

2. У жодному випадку не відповідайте агресією на агресію

3. Не починайте кричати чи плакати. Говоріть з кривдником чітко. Спробуйте заспокоїтися самі та дайте час заспокоїтися кривднику.

4. Лише тоді, коли Ваш партнер заспокоївся та готовий адекватно спілкуватися, обговоріть ситуацію.

Ознаки психологічного насильства:

- постійна образлива критика, маніпулювання, контроль над життям жертви;
- звинувачення, засудження, словесні образи;
- обзивання нецензурними словами, приниження;
- ігнорування як спосіб «покарання» (як серед дорослих, так і щодо дітей);
- покарання та погрози покарання, погрози життю й здоров'ю, заборона висловлювати свою думку, вільно пересуватися поза домом та спілкуватися з близькими;
- зняття людиною із себе відповідальності за негативний вплив на психологічний стан жертви;
- відмова спілкуватися, щоб змусити жертву почуватися винною, принизити її;
- ізолювання жертви від спілкування з друзями чи родиною, контроль над спілкуванням через прочитання особистої пошти і повідомлень у соцмережах;
- знецінення людини, цілковитий контроль над усіма сферами її життя.

Окремий конфлікт у сім'ї, випадкова образа чи навіть повторювані сварки — це не психологічне насильство. Насильство — свідома поведінка, використання власної переваги й контроль жертви. Це ускладнює для постраждалих ефективний захист почуттів та інтересів.

Психологічне насильство щодо дітей найчастіше виправдовують перевагою у досвіді, виховними потребами, нездатністю дітей самостійно подбати про себе. Часто батьки й опікуни «не розуміють», що їхні дії чи слова (або ж бездіяльність) є психологічним насильством. Відтак, кількість дітей-жертв психологічного насильства найбільша з-поміж усіх його видів — 45%.

Прояви психологічного насильства щодо дітей:

образливі слова й приниження дитини щодо її успішності в навчанні, позашкільної діяльності, захоплень, інтересів чи повсякденної поведінки:

- «Ти тупий/тупа»;
- «Так і виростеш нездарою»;
- «Чого витрищився — вчи!»;
- «В одне вухо влетіло, через інше вилетіло»;
- «Ти, як баран, уперся рогами в стіну»;

втягнення дитини у конфлікт між дорослими, примус підтримати одного з дорослих:

- «Іди і розкажи йому/їй, може, він/вона тебе послухає»;
- «Іди і скажи йому/їй, що він/вона "поганий"/"погана"»;
- «Передай йому/їй, що я більше його/її не хочу бачити»;
- «Ти зі мною, бо він/вона вчинила погано, я б ніколи так не зробив/зробила»;
- «Іди до нього/неї, тебе ж там більше люблять»;

постійні домашні конфлікти чи насильство, яке бачить дитина;

ігнорування дитини як спосіб покарання.

Ознаки фізичного насильства:

- побої, стусани, ляпаса, якщо їх завдають людині навмисно (незалежно від мети чи рівня алкогольного/наркотичного сп'яніння кривдника);
- знерухомлення людини, обмеження її мобільності (включно із стоянням у кутку чи зв'язуванням, прив'язуванням до предметів, замиканням у кімнаті);
- примус вживати шкідливі речовини (алкоголь, наркотики) через обман чи застосування сили;
- свідома відмова надавати хворому ліки чи медичну допомогу або ж використання неправильного дозування лікарських препаратів;
- використання предметів для завдання шкоди жертві (кидання предметів, погрози застосувати зброю, порізи чи кульові поранення).

Бути жертвою насильства — несвідоме рішення, тоді як бути кривдником — це свідомий вибір завдавати шкоду життю та здоров'ю іншої людини.

Прояви насильства щодо дітей:

- дитину ставили в куток або замикали у кімнаті, щоб покарати;
- батьки давали ляпаса чи запотиличника дитині або навіть били, коли дитина була неслухняна;
- дитину тягнули за волосся, кидали у неї предметами чи погрожували застосувати зброю;
- дитину примушували вживати наркотики, алкоголь чи тютюнові вироби.

Основні ознаки економічного насильства:

- контроль над фінансами іншої людини;
- обмеження доступу іншої людини до користування спільною власністю, маніпуляція правом власності як перевагою одного члена сім'ї над іншим;
- погрози жертві втратити кошти, власність чи особисті речі у разі непослуху;
- обмеження права іншої людини навчатися чи працювати;
- примушування до заняття проституцією, жебрацтвом, крадіжками;
- відбирання у жертви коштів чи документів;
- примушування передати право власності на рухоме та нерухоме майно жертви;
- приниження жертви та психологічний тиск через перевагу у матеріальній власності;
- маніпулювання думками та бажаннями жертви способом відбирання у неї матеріальних ресурсів та їжі.

Економічне насильство часто важко припинити, оскільки жертва цілковито позбавлена ресурсів для самостійного життя і залежна від допомоги сторонніх.

Прояви економічного насильства щодо дітей:

- дитині доводиться знаходити гроші у сторонніх, самостійно заробляти замість навчатися у школі; чи красти, тому що не вистачає на необхідні речі чи їжу;
- батьки (опікуни) тиснуть на дитину — псують, викидають чи відбирають у дитини речі (іграшки, одяг тощо);
- дитину примушують працювати на когось або віддавати дорослим кишенькові чи подаровані гроші (особисті речі);
- над дитиною здійснюють контроль, обмежуючи її доступ до їжі;
- дорослі примушують дитину до жебрацтва, крадіжок чи проституції;
- як спосіб покарання — батьки змушують дитину працювати;
- батьки відмовляються надавати дитині кошти на освіту чи необхідні освітні матеріали;
- батьки змушують дитину діяти за їхнім бажанням, водночас погрожують втратою житла, їжі чи особистих речей.

Ознаки сексуального насильства:

- проникнення в тіло іншої людини з використанням геніталій чи сторонніх предметів без її добровільної згоди;
- використання важелів економічного чи психологічного впливу, щоб примусити жертву до статевого акту;
- примусові пестощі без проникнення в тіло;
- примушування до перегляду порнографії, актів онанізму, демонстрація статевого акту.

Статевий акт, який вчиняє повнолітня особа із дитиною у віці до 16 років, незалежно від її згоди, є сексуальним насильством щодо дітей.

Прояви сексуального насильства щодо дітей:

- дитину фотографували чи знімали оголеною на відео;
- дорослі (старші 18 років) пропонували дитині показати її/його статеві органи, торкнутись до їхніх оголених інтимних частин тіла або вступити з ними у статеві стосунки;
- дитині пропонували винагороду за те, щоб показати свої статеві органи, торкатись до оголених інтимних частин тіла дорослих або вступати з ними у статеві стосунки;
- дитину змушували вступати у статеві стосунки з дорослими та тримати це у таємниці;
- дитина отримувала непристойні пропозиції в інтернеті (на форумах, в чатах, соціальних мережах, електронною поштою тощо), по телефону або у листах;
- дорослі (окрім медичних працівників та батьків у ранньому дитинстві) торкались статевих органів дитини всупереч її волі.

Примірний перелік організацій та установ, служб підтримки постраждалих осіб, до яких слід звернутися у випадку домашнього насильства

Організації та установи, до яких слід звернутися у випадку домашнього насильства:

- До територіального органу поліції або за телефоном **102**;
- До центру соціальних служб у справах сім'ї, дітей та молоді;
- До управління сім'ї та молоді районної, міської чи обласної держадміністрацій;
- До громадських організацій, які надають допомогу постраждалим від насильства;
- До адміністрації закладу освіти, практичного психолога, класного керівника, майстра чи іншого педагогічного працівника;
- До близької людини;
- До медичних установ;
- На телефони «Гарячих ліній».

Безкоштовні телефонні «Гарячі лінії»

1. *Національна дитяча «Гаряча лінія» Центру «Ла Страда-Україна»:*

0-800-500-333 (для дзвінків з мобільного).

Дзвінки на лінію безкоштовні як зі стаціонарних телефонів на всій території України, так і з мобільних усіх операторів. Консультують компетентні у дитячих питаннях психологи, юристи та соціальні працівники.

2. *Національна «Гаряча лінія» з протидії домашньому насильству (консультації юриста, психолога, соціального педагога):*

116-123 (цілодобово та безкоштовно з мобільних телефонів),

0-800-500-225 та **116-111**.

За цими телефонами можна отримати інформацію про організації та установи, до яких слід звернутися у конкретній ситуації, про перелік документів, які необхідно підготувати для звернення, поради щодо правильного їх складання, підтримку психолога анонімно у телефонному режимі, консультації та рекомендації юристів щодо конкретної ситуації.

3. Омбудсмен з прав дитини в Україні Микола Миколайович Кулеба:

(044) 255-64-50

4. **0-800-213-103** (безкоштовно з мобільних та стаціонарних телефонів) можна отримати такі послуги:

- інформацію про гарячі телефонні лінії з питань надання соціальних послуг та захисту прав людини та установи, які опікуються відповідними питаннями;
- безоплатну правову допомогу дітям, які перебувають у складних життєвих обставинах;
- правові консультації;
- зв'язатися з усіма центрами з надання безоплатної вторинної правової допомоги; отримати інформацію про їх місцезнаходження, контактні номери телефонів, інші засоби зв'язку.

Корисні посилання

- Громадська організація «Ла Страда -Україна». Протидія насильству http://la-strada.org.ua/ucsp_mod_catalogue_showcategory_1.html

- Український фонд «Благополуччя дітей». Інформаційно-ресурсний центр «Дитинство без насильства» <https://rescentre.org.ua/kudy-zvernutysia-po-dopomohu>

- Благодійна організація «Світло надії». Центр розвитку дитини http://www.lightofhope.com.ua/departments/kids_education_center